

Руденко М. Ю.,

аспірант кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ АРГО В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ УЧЕНИХ (30-І РР. ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Анотація. У статті проаналізовано погляди вчених на історичний розвиток, еволюцію арго в різних мовах, диференціацію, понятійну сутність, функції, характеристики, місце арго в мові, сфери функціонування тощо. Виділено притаманні арго якості й характеристики: групову належність, різноманітність форм існування, таємність, умовність/стихийність, стійкість/рухомість арго, взаємодію з літературною мовою, розмовною мовою, територіальними діалектами тощо.

Ключові слова: арго, міське арго, загальне арго, функції арго, арготична лексика, кент, таємна мова, жаргон.

Постановка проблеми. Арго має багату історію функціонування й дослідження, але питання щодо його статусу в різних мовах не вирішене. Особливо викликає багато суперечок сучасне арго: воно досліджується недостатньо, слабо проявляється зв'язок із працями дослідників минулих часів. Ось чому питання вивчення арго в різних мовах 30-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У пропонованій статті наводиться наша оцінка тих концепцій арго, які відбулися в студіях мовознавців Європи, США. Із сучасних досліджень і публікацій, у яких розглянуто теоретичні проблеми арго в лінгвістиці 30-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст., виділяються праці Д.С. Беспалової (2016), О.Е. Борисової (2012), А. Бударя (2000), Ф. Гаде (1992), К.В. Годунової (2012), О.Т. Горбача (2006), М.О. Грачова (1992, 1993, 1995, 1996, 1997, 2003, 2009), Т. Далсел (2007), П. Даніеля (1992), М.Т. Дьячка (1988, 1990, 2000), Т. Ейнат (2000), В.С. Єлістратова (2000), Л.-Ж. Кальве (1993, 1994), І.І. Колесниченко (2006), Дж.Е. Лайтера (1994), Ф. Морено Фернандеса (2005), А.В. Овчиннікової (2012), О.О. Овчиннікової (2010), У. О'Грейді (1997), О.І. Поповченка (1996), М.М. Прийомишевої (2009), Т.І. Ретинської (2012), Р.А. Спіерса (1981), Л.О. Ставицької (2005), А.М. Трємбіцького (2008), Г.І. Ускової (2014), Д. Франсуа-Жежер (1989, 1990, 1991, 1992), Г.В. Цибулевської (2005), Н.М. Шарандіної (2000, 2007). Л.-Ж. Кальве (1994) дослідив еволюцію французького арго, детально розглянув його словотвірну систему. І.І. Колесниченко (2006) проаналізувала особливості функціонування арготизмів у німецькій мові. Л.О. Ставицька (2005) розглянула динаміку арго впродовж ХІХ ст. – початку ХХІ ст., його характеристики, показала відмінності між арго, жаргоном, сленгом.

Завдяки вищенаведеним та іншим працям є певний теоретичний результат вивчення арго зазначеного в статті періоду. Разом із тим аналіз свідчить, що на цей час тематика арго в науковій літературі відображена недостатньо, з розбіжностями. Різняться розуміння арго, відсутній сталий погляд на його класифікацію, поки що арго досліджується у вузькому колі мов тощо.

Метою статті є розгляд стану і специфіки загальнотеоретичного дослідження арго в мовознавстві 30-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Ця мета конкретизується в таких завданнях: 1) зробити лінгвістосторіографічний огляд праць, у яких розглядаються загальнотеоретичні питання вивчення арго в соціолінгвістиці; 2) систематизувати й проаналізувати відповідні наукові досягнення закордонних і вітчизняних учених; 3) порівняти підходи й погляди різних авторів на питання арго; 4) визначити перспективи дослідження загальнотеоретичних питань арго.

Виклад основного матеріалу. Багата історія арго, його життєздатність, внутрішні ресурси породжують до цього феномена широкий інтерес.

Особливою популярністю в дослідників користується французьке арго, яке у ХХ ст. стає невід'ємною частиною усної мови французів [1, с. 20]. Французькі й інші вчені намагаються наповнити адекватним змістом поняття *арго*. На думку Л.-Ж. Кальве (Calvet L.-J. L'Argot. Paris, 1993. P. 35), арго – це образна усна мова, яка рясніє недовговічними авторськими неологізмами, частина яких постійно переходить до розмовної мови. Отже, у дослідженні Л.-Ж. Кальве арго постає як певна схема словотворчості [2, с. 29]. Гастон Ено (Esnault G. Dictionnaire historique des argots français. Paris, 1965. P. V) зупинився на такому визначенні арго: «Арго – це сукупність нетермінологічних слів, які подобаються певній соціальній групі». Видатний спеціаліст із французького арго другої половини ХХ ст. Деніза Франсуа-Жежер прийняла це просторе визначення арго [3, с. 13].

О.О. Овчиннікова вважає, що французьке арго являє собою, з одного боку, динамічну й легко змінювану, порівняно із загальнонаціональною мовою, систему; з іншого боку, це лінгвістичне явище становить відносно стійку систему, котра, еволюціонуючи, зберігає свої основні риси [1, с. 155].

Вивченню іспанського арго в першій половині ХХ ст. приділялось мало уваги. З другої половини ХХ ст. діяльність у цій сфері активізувалася, з'явилися праці К. Клаверія (1967), П. Даніеля (1992), Ф. Морено Фернандеса (2005) та ін. авторів (Овчиннікова А.В. Социолінгвистические аспекты изучения речи испанской молодежи: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.05. Москва, 2012. С. 34–37). В іспанській лінгвістиці відзначається складність і багатогранність терміна *argot*. Більшість джерел (Seko M. Diccionario del Español Actual. Madrid, 1999. P. 2005; Moliner M. Diccionario del uso del español. Madrid, 2007. Vol. 1. P. 248 тощо) пояснюють термін *argot* через поняття *jerga* або нечітко розділяють сфери їх використання. В еволюції значення *argot* відзначаються принципово нові риси. Конспіративний, таємний характер *argot* далеко не обов'язковий.

На перший план виходить належність мовної форми певному співтовариству, створеному на ґрунті загальної праці й інтересів або становища в суспільстві (*argot juvenil*) (Овчинникова А.В. Социолингвистические аспекты изучения речи испанской молодежи. С. 34–35).

Умови життя великих міст (а первісно, певно, виключно життя столиці) породили й румунське арго, доволі близьке до арго міських центрів Заходу. Серед дослідників арго в 30-ті рр. – другій половині ХХ ст. виділяються Barbu Lăzăreanu (1933), Ал Граур (1931–1933, 1933–1934, 1934, 1936, 1937, 1948). Велика кількість досліджень румунського арго в його різних аспектах належить перу Й. Йордана та його учнів. Необхідно визнати, що румунське арго менш розвинуте, ніж французьке й навіть італійське, з причин, зрозумілих кожному, хто не забуває, що арго – породження міста в сучасному розумінні цього слова [4, с. 540–541].

У Німеччині в першій половині ХХ ст. дослідженням арго приділялось мало уваги. Це спричинено незвичайністю арго й неоднозначним ставленням до нього з боку лінгвістів. Наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. цей лексичний шар німецької мови знову стає об'єктом пильної уваги багатьох лінгвістів (Г. Баузігер (1987), К. Бергман (1987), Н. Дітмар (1997), В. Кеніг (1994), С. Шарнхорст (1962), Б. Шибен-Ланге (1991) та ін.), мова арго поживилася й активно взаємодіє з літературною німецькою мовою [5, с. 4, 20–21, 27–29, 101].

Відомий англіст В.О. Хом'яков (Хомьяков В.А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. Вологда, 1971. С. 43) уважає, що для британського варіанта англійської мови аналогом арго є кент. Р.А. Спіерс бачить у кенті британський кримінальний (criminal) жаргон і жаргон злочинного світу (Spears R.A. Slang and euphemism. New York, 1981. P. vii). Дж.Е. Лайтер (Lighter J.E. Introduction. *Random House historical dictionary of American slang*. New York, 1994. Vol. 1. P. XI–XXXIX) відмічає, що в сучасній лінгвістиці термін *cant* зазвичай належить до стародавньої мови злочинного світу Великобританії і замінюється терміном *argot* для позначення сучасного різновиду англійського нонстандарту, наприклад, арго тинейджерів або бейсболістів у США.

Арго як соціально детерміновані лексичні системи розглядається В.О. Хом'яковим (Хомьяков В.А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода: дисс. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.04. Ленинград, 1980. С. 16–17) як «незамкнені мікросистеми лексичного просторіччя, що мають езотеричну, генетично різноманітну, соціально прикріплену лексику з пейоративною експресією й різкістю оцінки, з основною функцією пароля, що використовуються різними анти-суспільними групами».

В американській лінгвістиці вивчення арго (кенту) активізувалося в другій половині ХХ ст. С.Б. Флекснер трактує арго й через кент, тобто ідіоматичні вирази, і через жаргон (спеціальну професійну мову) (Wentworth Y., Flexner S.B. *Dictionary of American Slang*. New York, 1975)¹. Р.А. Спіерс розуміє арго широко: арго – французький еквівалент (у термінологічному й понятійному планах) англомовного кенту, а також будь-який вид жаргону і сленгу (Spears R.A. Slang and euphemism. P. xxv).

¹Цит. за: Ускова А.И. Статус арго в английском языке и художественной речи: дисс. канд. ... филол. наук: спец. 10.02.04. Воронеж, 2014. С. 11.

²Цит. за: Ставицька Л.О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ, 2005. С. 23.

Розглядаючи різні типи арго, Дж. Гамперц окреслює соціальну природу цього типу умовних мов як таких, що «використовуються певними соціальними і професійними групами задля досягнення відповідної спеціальної мети. Сюди можна зарахувати спеціальні мови бродячих торговців, злочинські жаргони, літературні та декламаційні стилі народних оповідачів» (Гамперц Дж. Типы языковых обществ. *Новое в лингвистике. Социолингвистика*. Москва, 1975, Вып. 7. С. 194)².

У словацькій лінгвістиці звертає на себе увагу дослідження арго, проведене П. Ондрусом (Ондрус П. К вопросу о характеристике и классификации социальных диалектов. *Вопросы языкознания*. 1975. № 5. С. 110–113). Автор визначив загальні риси виділених ним «таємних мов» (1) арго декласованих соціальних шарів, 2) арго бродячих ремісників), зокрема їх конспіративний характер, і відмінні мовні ознаки; указав на відмінність арго від інших соціальних діалектів; визначив характерні риси злочинського арго, а також арго ремісників-відхідників і торговців; визначив місце дитячого арго серед інших таємних мов.

У Росії з 20-х рр. ХХ ст. арго (злочинська умовна мова) поширюється. 1920-і – 1930-і рр. – «якісний» етап в описуванні лексики декласованих елементів (Рябичкина Г.В. Проблемы субстандартной лексикографии английского и русского языков: теоретический и прикладной аспекты: дисс. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.20. Пятигорск, 2009, С. 244). Починаючи із середини 1930-х і аж до 1970-х рр. арго практично не вивчалось. З початку 1990-х рр. почалося активне вивчення сучасного арго. Але це вже інше арго, що змінилося в якісному й кількісному відношенні, стало «ближчим до народу» (Грачев М.А. Интервенция криминального языка. *Наука и жизнь*. 2009. № 4. С. 130).

Заслужують на увагу теоретичні погляди на сучасне арго В.С. Єлістратова [6, с. 574–683]. На думку автора, арго притаманні змішаний характер, нечіткість, розмитість меж, динамічна природа [6, с. 682]. В арго діалектично співіснують тенденції до консервативності, замкненості, езотеричності й, навпаки, до динаміки, розімкнутості, демократизму. Арго, за концепцією В.С. Єлістратова, протягом свого існування переживає три етапи: 1) арго як закрита система (герметичний комплекс); 2) арго як дещо відкрита система (кіничний комплекс); 3) арго як відкрита система (раблезіанський комплекс) [6, с. 584–634].

В Україні у 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст. формується міське арго (арго «блатних») (Горбач О.Т. Арго в Україні. Львів, 2006, С. 179). У 30-ті рр. ХХ ст. продовжуються наукові дослідження (О.П. Баранніков (1931), М.К. Дмитрієв (1931), В.М. Жирмунський (1936), Є.Д. Поливанов (1931), В.В. Стратен (1931), М.М. Фрідман (1931) та ін.) як феномена українського лірництва й кобзарства, так і їх мови (Трембіцький А.М. Арго носіїв українського (незрячого) мандрівного епічного мистецтва: стан наукової розробки проблеми. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. К., 2008. С. 123). У 60–80-х рр. ХХ ст. тему субстандартних мов наполегливо розробляли О.Т. Горбач і Й.О. Дзендзелівський. У 80-ті – 90-ті рр. ХХ ст. – сплеск арго, спричинений перебудовою в СРСР.

На думку українських дослідників, поняття сутність арго в мовознавстві є досить розмитою й дифузною. Л.О. Ставицька [2, с. 30–31] приймає таке визначення, яке належить В.В. Хіміку: «Арго – це закрита лексична підсистема спеціальних номінацій, які обслуговують вузькі соціально-групові інтереси, частіше за все професійні. Аргоїзми – раціональні номінації, які використовують у практичних інтересах профе-

сії, ремесла, справи. У проекції на сучасні соціолекти арготизмами можна вважати ті елементи професійних, студентських, армійських субмов, що є невідомими для непосвячених» (Химик В.В. Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен. Санкт-Петербург, 2000. С. 12).

З вищезазначеного випливає, що арго притаманна низка особливостей і характерних рис. Й. Йордан відмічає, що незважаючи на значні розходження в розумінні цю інтерпретації арго, одну його особливість визнають усі лінгвісти: характер спеціальної мови, властивої певній соціальній групі [4, с. 530–531]. М. Коен зазначає (Cohen M. Note sur l'argot. *Cinquante années de recherches*. 1995. P. 135), що «арго таке, яке соціальне дроблення», тому арготичний вокабулярій являє собою «сукупність нетермінологічних слів, котрі подобаються певній соціальній групі» (Esnault G. *Dictionnaire historique des argots français*. P. 5). Отже, кожна соціальна група має власний лексичний репертуар [1, с. 21].

Низка дослідників арго в ХХ ст. – на початку ХХІ ст. звертає увагу на різноманітність форм існування арго, поширене використання цього терміна в множині [3, с. 34]. А. Дожа вважає, що термін *арго* доречно використовувати в множині – *les argots*, бо кожна соціальна група має свій лексичний репертуар (Dauzat A. *Les argots. Caractères, évolution, influence*. Paris, 1956)³. Ф. Гаде пропонує використовувати термін *argot* в однині для позначення злодійського арго, а в множині – *argots* або ж з визначенням *argot des étudiants* – для професійних і групових арго (Gadet F. *Le français populaire*. Paris, 1992. P. 103). Оригінальний погляд на це питання має В.С. Єлістратов, який стверджує, що «<...> існують тисячі, десятки й сотні тисяч різноманітних арго, які не мають між собою ніяких чітких, певних меж ні в часі, ні в просторі, ні в соціальній ієрархії» [6, с. 580]. Дещо скептично ставиться до цієї думки Л.О. Ставицька: «При такому підході виходить, що в мові як такої немає і ніколи не було нічого, крім численних арго, які постійно «пульсують» і підтримують оновлення мови» [2, с. 30].

Дослідники класифікують арго по-різному, часом спірно й суперечливо. О.Е. Борисова (Борисова О.Е. Арго в українській мові: стан і перспективи досліджень. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 77) указує на існування так званого загального арго, яке втратило свої шифрувальну та ідентифікаційну функції. О.С. Ахманова поділяє арго на різновиди: артистичне, військове, злодійське тощо (Ахманова О.С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва, 1966. С. 51). М.Т. Дьячок поділяє арго не тільки за різновидами, а й за групами: вікове, об'єднане за родом суспільної діяльності й соціальним становищем тощо (Дьячок М.Т., Шаповал В.В. *Русские арготические этимологии. Русская лексика в историческом развитии*. Новосибирск, 1988. С. 52).

За Дж. Гамперцем (Гамперц Дж. Типы языковых обществ. *Новое в лингвистике. Социоллингвистика*. С. 182–183), арго, або спеціальні різновиди мови, розпадаються на кілька типів. Перший тип – субрегіональні або регіональні діалекти; другий – арго, що використовуються деякими соціальними і професійними групами; третій – церковні й адміністративні коди.

Отже, треба визнати, що в лінгвістиці відсутній сталий погляд на класифікацію арго.

Серед мовознавців продовжуються філологічні дискусії щодо природи сучасного арго: арго є таємним та умовним чи

створене стихійно. Х. Касарес (Касарес Х. Введение в современную лексикографию. Москва, 1958. С. 27–32, 277–289) вважає, що таємні мови (*argot, germania, caló* тощо) є штучними паразитуючими продуктами, що утворюються тими, хто говорить цими мовами, спеціально для свого захисту від ворожого домінуючого соціального середовища і слугує своєрідним паролем, за яким відрізняють своїх від чужих. Додержується думки про арго як таємну (умовну) мову Р.Л. Сердега (Сердега Р.Л., Сагаровський А.А. *Українська діалектологія*. Харків, 2011. С. 39).

Д.С. Лихачов (Лихачев Д.С. Арготические слова профессиональной речи. *Статьи ранних лет*. Тверь, 1993. С. 101) принципово висловився проти будь-якої форми таємності арго, погодившись із наявністю власне «таємних» шифрів, «маяків», які недовговічні й невідомі оточуючим фактом свого існування. О.Т. Ліпатов (Липатов А.Т. *Сленг как проблема социолектики*. Москва, 2010. С. 20) стверджує, що теорія секретного характеру, зашифровування («потаємності») арго не витримала випробування часом.

Отже, аналіз показує, що в досліджуваний період, як і в ХІХ ст. – на початку ХХ ст., нема єдиної думки авторів з питання таємного, умовного характеру арго або його стихійного походження. Це питання потребує подальшого глибокого розгляду лінгвістами.

Арго виконує низку важливих функцій. Як зазначає Г.В. Цибулевська, учені так групують функції арго за ознаками: 1) до зовнішніх функцій зараховують конспіративну (криптолалічну, таємну) і пізнавальну (репрезентативну); 2) до внутрішніх – номінативну, світоглядну, людичну й депреціативну функції (Цибулевская А.В. *Эмотивный арготический лексикон*: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19. Ставрополь, 2005, С. 18–19). Але дослідники відзначають й інші функції арго. На конспіративну функцію арго як основну вказує багато вчених. Проте в сучасних умовах значення та вплив конспіративної функції арго помітно знизилась, бо бажання утаємничити зміст висловлювання навряд чи має суттєве значення для арготуючих. В.Д. Бондалетов однією з основних функцій арго вважає експресивно-виразну (Бондалетов В.Д. *Социальная лингвистика*. Москва, 1987. С. 74).

Дослідників цікавить питання щодо місця арго в мові. В.М. Жирмунський (Жирмунский В.М. *Национальный язык и социальные диалекты*. Ленинград, 1936. С. 120) вважає, що власна сфера арго обмежується тільки лексикою. Подальші дослідники в основному поділяють думку вченого. Л.О. Ставицька бачить в основі арго загальнонародну мову з її граматичною системою, проте істотно відмінну за словниковим складом [2, с. 26]. О.Т. Горбач зазначає, що всі записувачі арго вже від самих початків одноставно відзначали одну рису арго: це ніяка не «самостійна мова» з розробленою власною фонетичною, морфологічною та синтаксичною системами, а власне тільки специфічний словник в устах мовців (Горбач О.Т. *Арго в Україні*. С. 168).

Арго має тенденцію до розпаду й затухання в умовах стабільної суспільно-економічної ситуації, а в період нестабільності, господарської розруки відмічаються його спалахи [5, с. 39]. М.О. Грачев (Грачев М.А. *От Ваньки Каина до мафии. Волга*. 1995. № 1. С. 170) відмічає, що в арго багато словникових одиниць замінюються відносно часто, інші, емоційно менш забарвлені, залишаються незмінними протягом століть. Але основний кістяк арго досить-таки стійкий (Грачев М.А. *По фене ботаю – тюрьму схлопотаю. Русская речь*. 1993. № 4. С. 52). Й. Йордан пояс-

³Цит. за: Овчинникова О.А. Французское арго конца ХХ века: словообразование и семантика: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.05. Смоленск, 2010. С. 21.

нює рухомість аргю його афективністю: «Постійно знаходячись під впливом афекту, той, хто говорить, весь час шукає виразних слів, і це забезпечує безперервне оновлення аргю» [4, с. 535].

Попри інтенсивне оновлення аргю, воно залишається самим собою, як ціле зберігає свій «тон», незважаючи на своє лексичне наповнення. Отже, під аргю розуміється система словотворчості, система породження слів, висловів і текстів, система прийомів поетичного мистецтва, коротко кажучи, поетика, різновид поетики [6, с. 581]. Цей погляд на аргю В.С. Єлістратова відповідає концепції Л.-Ж. Кальве (Calvet L.-J. L'Argot. P. 35), який зазначає, що, оволодівши базовою метафорою для певного семантичного поля, людина зможе зрозуміти будь-який незнайомий або створити новий арготизм, значення якого зрозуміють й інші.

Словник аргю значно ширший, ніж словники інших жаргонів. Розвиток арготичної лексики в різних європейських мовах виявляє в основному однакові тенденції (Жирмунский В.М. Национальный язык и социальные диалекты. С. 119–120, 154). Але кожне національне аргю має свою специфіку, як зумовлену особливостями структури мови, так і зв'язану з національними особливостями світобачення і світопочуття [6, с. 683]. Відзначається специфікою лексики злочинського жаргону. Злочинська мова креативна і плідна. Нові злочинські слова з'являються постійно, але виживають із них тільки найбільш міцні і яскраві, інші зникають (Лихачев Д.С. Черты первобытного примитивизма воровской речи. *Язык и мышление*. 1935. С. 63–69).

Лексика аргю в низці випадків має регіональні відмінності. Наприклад, у злочинському аргю Середньої Азії може проявлятися значна кількість запозичень із тюркських мов, тоді як аргю злочинців Західної України має більше запозичень із польської мови (Звегинцев В.А. Очерки по общему языкознанию. Москва, 1962. С. 269). Регіональні різновиди мала прощацько-лірницька субмова, залишки якої зафіксовані на Волині навіть у 50-ті рр. ХХ ст. Лексично суворо диференціюється саме на території Волині аргю волинських лірників (шлепечка (сліпечка) мова), яке було поширене в цьому регіоні ще й у 20-х – 40-х рр. ХХ ст. (Дзензелівський Й. Аргю волинських лірників. Й. *Дзензелівський. Українське і слов'янське мовознавство*. К., 1996. С. 310–311).

Лексиці аргю притаманне взаємопроникнення, взаємовплив, тісний зв'язок на рівні як національному, так й інтернаціональному; вплив на неї діалектів, говорів, соціальних діалектів тощо. У 1930-і рр. звертає на себе увагу значна взаємна подібність жаргону бездоглядних, школярів з різних місць і кінців Радянського Союзу: «Це один і той самий жаргон, заснований на блатному аргю й тільки дещо в чому видозмінений та оновлений» (Стратен В.В. Аргю и арготизмы. *Известия комиссии по русскому языку*. Ленинград, 1931. Т. 1. С. 141–142). В.М. Жирмунський (Жирмунский В.М. Национальный язык и социальные диалекты. С. 140) відмічає загальнонаціональний (частково навіть інтернаціональний) характер арготичної лексики. Про подібність аргю і взаємний вплив свідчить і словник О.І. Поповченка (Поповченко О.І. Словник жаргону злочинців. Київ, 1996. 144 с.), у більшій своїй частині, очевидно, спільний із російським злочинським аргю (Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ, 2010, С. 95).

Характерною рисою арготичного словника є полісемія. Наприклад, одне з найчастотніших слів злочинського лексикону *фраер* зафіксоване в праці О.І. Поповченка (Поповченко О.І. Словник жаргону злочинців. С. 96) з шістьма значен-

нями – «потенційна жертва, інтелігент, недосвідчений злодій, стилиста, відповідальний працівник, помічник злодія». Багатозначність деяких слів в аргю декласованих відмічає й К.В. Годунова (Годунова Е.В. Этнокультурная специфика английских социальных диалектов в синхронии и диахронии: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка». Москва, 2012. С. 16).

І.І. Колесниченко звертає увагу на системні відносини одиниць арготичного лексикону в німецькій мові, уважає, що серед арготизмів широко представлена синонімія. Дослідниця виявила 620 синонімічних рядів. Найбільш довгим є синонімічний ланцюг зі значенням «*гроші*» – 48 синонімів. Доволі численний синонімічний ряд в арготизму «*обманувати, шахраювати*» – 35 синонімів. Очевидно, що номіновані великою кількістю синонімів поняття охоплюють значну кількість найбільш актуальних тем спілкування декласованих елементів, що й пояснює таку розвинену синонімію [5, с. 88–90].

Аргю відображає широке коло сфер, тем і реалій навколишньої дійсності. Аналіз лексико-тематичних груп (на прикладі англійської лексики) дає змогу визначити ключові поняття для арготуючих. У лексиконі тюремного соціолекту можна виділити сім найбільш значущих, у тому числі й у соціальному плані, лексико-тематичних груп: 1) місця і процедури, 2) авторитетні особи, 3) злочини й покарання, 4) типи ув'язнених і їхні взаємини, 5) ділова діяльність, 6) терміни, пов'язані з бандою, 7) наркотична термінологія (Dalzell T., Victor T. The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English. 2007. P. 26–704).

В.Б. Биков (Быков В.Б. История и современность русского аргю. *Русистика*. 1991. № 2. С. 50) наголошує, що останнім часом до себе привертає увагу така якість, характерна для аргю, як образність. Арготизми також містять у собі оцінні характеристики, що вказують на ступінь значущості людини, наприклад, у кримінальному світі, відображають взаємини людей: «Арготизм у змозі виражати ставлення людини до людини: злодія до злодія, злодія до «фраера» тощо» (Шарандина Н.Н. Арготическая лексика в функциональном аспекте: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Тамбов, 2000. С. 9).

Аргю постійно взаємодіє з розмовною, літературною мовою. А. Будар (Boudard A. Dictionnaire du français argotique, populaire et familier. Monaco, 2000. P. 8) підкреслює, що «французьке просторіччя, а потім і національна мова живуть завдяки аргю, здобувають сили в його метафорах». Словниковий фонд загальнонаціональної мови збагачується й удосконалюється за рахунок аргю [3, с. 25].

Відмічається взаємодія аргю й територіальних діалектів. Із 1930-х рр., у зв'язку з переміщенням населення територією СРСР, територіальні говори суттєво вплинули на аргю. Наприкінці ХХ ст. через активне поповнення кримінальних елементів за рахунок представників сільської місцевості й міських окраїн знову спостерігається запозичення в аргю з територіальних говорів, що нині інтенсивно вимирають (Дьячок М.Т. Диалектная лексика в современных русских аргю. *Материалы Первой научной конференции*. 2000. С. 69–70).

І.І. Колесниченко відмічає протилежний процес: перехід арготизмів у територіальні діалекти. Це часто відбувається через працівників пенітенціарної системи, солдат, матросів, молоді, інші соціальні групи, які запозичують лексику декласованих елементів і розповсюджують арготизми серед місцевого населення [5, с. 57].

Починаючи з другої половини 80-х років XX ст. спостерігається розширення сфер функціонування арго [6, с. 575]. «Арго являє собою лексичний вокабулярій, який використовується на радіо, телебаченні, у рекламі, літературі, \diamond» (Calvet L.-J. L'argot. Paris, 1994. P. 31–32), публічній мові, газетах, журналах, кінофільмах, пісенному жанрі тощо. Застосування арготизмів у перелічених засобах, жанрах додає мові оповідання не тільки виразності, а й реалістичності, є засобом утворення особливої експресивності, емоційності й оцінності. Використання арго в зазначених сферах – одна з найбільш яскравих рис сучасної дійсності (Ускова А.И. Статус арго в англійском языке и художественной речи: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Воронеж, 2014, С. 4, 72).

Висновки. Здійснене дослідження дає змогу резюмувати так:

1. У першій половині XX ст., порівняно з другою половиною XIX ст., учені стали більше уваги приділяти дослідженням арго. У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. інтерес до вивчення арго посилюється, розширились географія й тематика відповідних теоретичних досліджень. У 30-і рр. XX ст. – на початку XXI ст. арго різною мірою вивчається в лінгвістичних студіях Франції, Іспанії, Румунії, Німеччини, Англії, США, Словаччини, Росії, України тощо.

2. У розглядуваний період дослідниками вивчені та висвітлені теоретичні проблеми за тематикою арго: історія, особливості й характеристики, форми існування, класифікація, мовні функції, лексика, словотворення, тематичні сфери арготизмів, взаємодія арго з іншими рівнями мови, сфери функціонування арго тощо.

3. Незважаючи на видання великої кількості теоретичних праць з арго, в оцінках дослідників цього мовного феномена немає єдності поглядів: деякі автори розуміють арго (кент) як лексику декласованих елементів, більшість сприймають його значно ширше; продовжуються філологічні суперечки щодо природи сучасного арго: арго є таємним та умовним чи воно створено стихійно. Ці й інші проблеми потребують подальшого глибокого дослідження й узагальнення.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в поглибленому вивченні низки актуальних питань:

1. Поглядів на класифікацію арго, природу сучасного арго (як таємного й умовного чи створеного стихійно), словотвірної системи арго в різних мовах.

2. Узагальнення поняття арго, яке враховує його сутнісні лінгвістичні, соціолінгвістичні та комунікативні аспекти.

3. Дослідження типології арго, вивчення відповідних праць авторів європейських і США в лінгвістично-історіографічному аспекті.

Література:

1. Овчинникова О.А. Французское арго конца XX века: словообразование и семантика: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.05. Смоленск, 2010. 182 с.
2. Ставицька Л.О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.
3. Ретинская Т.И. Социолингвистический и функционально стилистический анализ французских профессиональных арго: дисс. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.05. Орел, 2012. 366 с.
4. Йордан Й. Романское языкознание. Москва: Прогресс, 1971. 620 с.
5. Колесниченко И.И. Особенности функционирования арготизмов в немецком языке: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Москва, 2006. 170 с.
6. Елистратов В.С. Словарь русского арго. Москва: Русские словари, 2000. 694 с.

Руденко М. Ю. Специфика исследования общетеоретических проблем арго в социолингвистических студиях европейских и американских ученых (30-е гг. XX в. – начало XXI в.)

Аннотация. В статье проанализированы взгляды ученых на историческое развитие, эволюцию арго в различных языках, дифференциацию, понятийную сущность, функции, характеристики, место арго в языке, сферы функционирования и т. д. Выделены присущие арго качества и характеристики: групповая принадлежность, разнообразие форм существования, тайность, условность/стихийность, стойкость/подвижность арго, взаимодействие с литературным языком, разговорным языком, территориальными диалектами и т. д.

Ключевые слова: арго, городское арго, общее арго, функции арго, арготическая лексика, кэнт, тайный язык, жаргон.

Rudenko M. Specificity of the study of general theoretical problems of argo in sociolinguistic studios of European and American scientists (30's of the XX century – the beginning of the XXI century)

Summary. The views of the scientists on historical development, the evolution of argo in different languages, differentiation, conceptual essence, functions, characteristics, place of argo in language, spheres of functioning, etc. are analyzed in the article. The qualities and characteristics of argo are distinguished: group membership, variety of forms of existence, secrecy, conventionality/spontaneity, resistance/mobility of argos, interaction with literary language, colloquial language, territorial dialects, etc.

Key words: argo, urban argo, general argo, functions of argo, argo vocabulary, cant, secret language, jargon.